

Siseministri määruse „Kohtuarstliku lahangu saatekirja vorm“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Eelnõu eesmärk on **optimeerida surnu kohtuarstlikule lahangule saatmist**. Selleks:

- 1) uuendatakse kohtuarstliku lahangu saatekirja (edaspidi *saatekiri*) vormi ja viiakse see kooskõlla praktikaga;
- 2) kehtestatakse kaks saatekirja vormi:
 - lisa 1, mille täidab ja saadab vajadusel edasi Eesti Kohtuekspertiisi Instituudile (edaspidi *EKEI*) politsei¹ (edaspidi *politsei saatekiri*);
 - lisa 2, mille täitmist alustab haigla, kes edastab selle seejärel politseile, kes täiendab seda ja vajadusel saadab selle edasi EKEI-le (edaspidi *haigla saatekiri*).

Saatekirja vormi sisu ja ülesehitus on aegunud: vaja on täpsemalt märkida kohtuarstlikule lahangule saatmise põhjuseid ja aluseid ning eemaldada ebakohased viited ja tekstid.

Kahe saatekirja vormi kehtestamine on vajalik, sest tuntava osa surnukehade kohtuarstlikule lahangule saatmise vajadus tekib haiglas, misjuhul võib saatekirja koostamist alustada haigla. Sellisel juhul puudub vajadus kirjeldada surnu leidmise kohta, sealhulgas selle liiki ja olustikku. Kehtivas saatekirja vormis puudub näiteks võimalus märkida, mis haiglasse ja millal isik toimetati ning mis haiglas ta suri. Ka puudub võimalus märkida isiku haiglasse toimetamise ja surmaaega. Kaks saatekirja vormi võimaldavad eristada, kes ja millal vormi täidab. Vormi valikul ei ole niivõrd oluline mitte see, kus isik suri, vaid kes seda täidab: politsei või haigla ja seejärel politsei. Saatekirja vormide peamine sisuline erinevus on, et haigla saatekirjas ei kirjeldata surmakohta.

Lisaks võimaldavad muudatused tulevikus saatekirja vormi lihtsamalt digitaliseerida, mille tulemusena oleks võimalik seda täita patrullisõidukis e-politsei seadmes või näiteks tahvelarvutis välitööl. Digitaliseerimine võimaldab edastada andmeid automaatselt ja kohe infosüsteemi POLIS. Sellega välditakse olukorda, kus pabervormi andmed tuleb sisestada hiljem käsitsi e-keskkonda.

Eelnõuga kaasneb **oluline positiivne mõju**, kuna politsei ei pea enam minema saatekirja koostamiseks haiglasse ja haiglad saavad saatekirja ise koostada.

1.2. Eelnõu ettevalmistajad

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud:

- Siseministeeriumi õigusnõunik Kristi Käsper (kristi.kasper@siseministeerium.ee) ja
- Politsei- ja Piirivalveameti jurist Katreen Siirma (katreen.siirma@politsei.ee).

Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti on kontrollinud Siseministeeriumi õigusosakonna õigusnõunikud Kertu Nurmsalu (tel 612 5084, kertu.nurmsalu@siseministeerium.ee) ja Kristi Kool (teenistussuhe peatunud).

¹ Surma põhjuse tuvastamise seaduse § 22 lõike 1 kohaselt on kohtuarstliku lahangu tegemise alus uurimisasutuse või prokuratuuri saatekiri. Praktikast koostab saatekirju politsei, mistõttu ei käsitleta seletuskirjas eraldi teisi uurimisasutusi ega prokuratuuri.

Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Siseministeeriumi õigusosakonna keeletoimetaja Heike Olmre (tel 612 5241, heike.olmre@siseministeerium.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga, Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammiga ega Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

Eelnõuga tunnistatakse kehtetuks siseministri 23. märtsi 2006. aasta määrus nr 12 „Kohtuarstliku lahangu saatekirja vormi kehtestamine“ (edaspidi *kehtiv määrus*) avaldamismärkega RT I, 09.07.2013, 10.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kahest paragrahvist.

- 1) **Paragrahviga 1** kehtestatakse lisad 1 ja 2. Lisas 1 on politsei saatekirja vorm ja lisas 2 haigla saatekirja vorm, mille täidab haigla ja seejärel politsei. Praegu täidab politsei sama vormi nii haiglas kui ka väljaspool seda surnu kohtuarstlikule lahangule saatmisel.
- 2) **Paragrahviga 2** tunnistatakse kehtiv määrus kehtetuks.

Kehtestatakse kaks saatekirja vormi, et oleks võimalik eristada, kes ja millal vormi täidab. Vormi valikul ei ole niivõrd oluline mitte see, kus isik suri, vaid kes vormi täidab: politsei või haigla.

Üldreegel on, et kui surnu on vaja saata kohtuarstlikule lahangule ja saatekirja koostab politseiametnik, täidab ta alati politsei saatekirja vormi ehk **lisa 1**. Politseiametnik täidab selle isegi siis, kui isik suri näiteks kiirabiautos ja ta transporditi kiirabiautoga surnukuuri või haigla ooteruumis, hooldekodus, hambaarstikliinikus või taastusravipalatis. Kui aga isik suri haiglaravil või haiglasse transpordil, näiteks kiirabiautos, ja pärast surma toimetati ta haiglasse, alustab saatekirja koostamist haigla, täites alati haigla saatekirja vormi ehk **lisa 2**.

Näiteks liiklusõnnetuse korral on olenevalt asjaoludest võimalik täita emba-kumba saatekirja vormi. Kui hukkunuga sündmuskohale saabub politseipatrull, koostab ta politsei saatekirja (**lisa 1**). Kui aga hukkunu tõstetakse kiirabiautosse või kannatanu sureb kiirabiautos ja kiirabi-brigaad otsustab ta siiski transportida haiglasse, alustab saatekirja koostamist haigla (**lisa 2**).

Kiirabi-brigaad kiirabiautos ise saatekirja ei koosta: seda teeb üksnes politseiametnik kohapeal (**lisa 1**) või haigla, kuhu surnu transporditakse (**lisa 2**). On ka võimalik olukord, kui sündmuskohal hukkunu transporditakse haiglasse ja sinna kutsutakse politseiametnik, kes koostab seal politsei saatekirja (**lisa 1**). Samas on ka võimalik, et haiglas surnu surmapõhjus ei ole meditsiiniline, vaid näiteks õnnetus või kallaletung. Sellisel juhul kutsutakse haiglasse samuti politseiametnik, kes koostab seal politsei saatekirja (**lisa 1**).

Politsei saatekirja vorm (lisa 1)

Politsei saatekirja vorm koosneb neljast jaotisest:

- 1) „Üldandmed“;
- 2) „Surnu leidmise koht“;
- 3) „Kohtuarstlikule lahangule saatmise alused“ ja
- 4) „Koos surnukehaga saadetakse“.

Üldandmed

Jaotises „Üldandmed“ märgitakse:

- koostamise kuupäev;
- juhtumi number;
- prefektuur ja politseijaoskond;
- märges, kas koostatakse ekspertiisimäärus;
- koostaja nimi ja ametinimetus;
- surnukeha leidmise kuupäev ja kellaaeg;
- märges, kas surnu on tuvastatud, ning sellisel juhul surnu ees- ja perekonnanimi, isikukood või selle puudumise korral sünniaeg ja sugu.

Võrreldes kehtiva määrusega lisatakse:

- juhtumi number, et siduda politsei saatekiri kindla juhtumiga infosüsteemis POLIS;
- politseijaoskond, et oleks võimalik märkida saatekirja koostamise asukoht politseijaoskonna tööpiirkonna täpsusega;
- valik „koostatakse ekspertiisimäärus“, arvestades, et esmategevus on surnukeha EKEI-sse saatmine ja lisaks koostatakse ekspertiisimäärus, st kui surnu saadetakse kohtuarstlikusse ekspertiisi, tehakse seda sama saatekirjaga, kuid sellele lisatakse ekspertiisimäärus;
- soo valik „teadmata“, kuna on juhte, kus seda ei ole võimalik tuvastada.

Võrreldes kehtiva määrusega jäetakse välja:

- koostaja telefoninumber ja e-posti aadress, kuna EKEI-l on võimalik neid vajadusel politseilt pärida;
- EKEI regionaalne üksus, kuna praktikas toimetatakse surnu sama regiooni instituudi üksusesse ja seda ei ole vaja märkida;
- valikud „isik on teada“, „tundmatu mees“, „tundmatu naine“ ja „pole määratletav“, sest edaspidi täidetakse tundmatu isiku korral valik „surnu isik ei ole teada“ ja märgitakse sugu eraldi, kui see on teada;
- surma tuvastaja valikud „arst“, „kiirabi“ ja „õde“, kuna tervishoiuteenuse osutaja edastab need EKEI-le eraldi;
- surnu tuvastamise viisi valikud „dokumentaalselt“ ja „tuntud ära“. Edaspidi on vaja märkida üksnes, kas surnu on tuvastatud või mitte. Oluline on, kas surnu on tuvastatud või mitte, mitte see, kuidas ta tuvastati. Surnu saadetakse kohtuarstlikule lahangule igal juhul, hoolimata sellest, kuidas ta on tuvastatud.

Surnu leidmise koht

Jaotises „Surnu leidmise koht“ märgitakse:

- surnukeha leidmise aadress, või kui see leitakse maastikul, koordinaadid;
- surnukeha leidmise asukoha liik, näiteks elukoht või looduslik veekogu;
- olustiku kirjeldus, sealhulgas keskkond, asend, tehioolud ja riietus;
- kaamera number.

Võrreldes kehtiva määrusega lisatakse järgmised väljad.

- 1) Surnukeha leidmise aadressina märgitakse Eesti haldus- ja asustusjaotuse klassifikaatori² (edaspidi *EHA*) põhine geoinfo aadress. Kui kehtivas saatekirja vormis on võimalik märkida, et surnukeha leiti elukohast, siis edaspidi on võimalik märkida ka, et surnu leiti

² [Eesti haldus- ja asustusjaotuse klassifikaator](#). – Statistikaameti klassifikaatorid.

asutusest, kauplusest, teenindustevõttest, tervishoiuasutusest, hooldekodust, looduslikust veekogust, vannist, basseinist, transpordivahendist, maanteelt, tänavalt, metsaalalt või muust kohast. Muudatus on vajalik, et surnukeha leidmise koht oleks võimalik märkida võimalikult täpselt. See lihtsustab politseiametniku tööd ja hoiab kokku aega. Valikud on kujunenud senise praktika põhjal ja lihtsustavad politsei saatekirja koostamist: nii ei ole vaja surnu leidmise kohta olustiku kirjelduses eraldi kirjutada.

- 2) Võimaldatakse „Olustiku kirjelduses“ kirjeldada keskkonda, asendit, tehioolusid ja riidetust. Selleks on ka alavalikud. Lisaks on võimalik märkida keskkonna temperatuur. Muudatus on vajalik, et kirjeldada surnu leidmise asukohta ja olustikku täpsemalt ja kiiremini. Tänu alavalikutele ei pea seda käsitsi tegema, mis lihtsustab politsei saatekirja koostamist. Samuti ühtlustab see olustiku kirjeldust ja välistab ebaolulise info lisamise. Ka juhib see politsei saatekirja koostaja tähelepanu olustiku olulistele asjaoludele, mida on vajalik täpselt ja asjakohaselt kirjeldada. Kehtiv saatekirja vorm seda ei võimalda. Olustiku kirjelduse alavalikud on lisatud Politsei- ja Piirivalveameti, Päästeameti ja EKEI soovil, arvestades senist praktikat.
- 3) On võimalik lisada ka kaamera number, millega jäädvustatakse surnukeha leidmise asukoht. Praktikas kasutatakse olustiku jäädvustamisel kriminaalmenetluse seadustiku § 152 lõike 1 alusel elektroonilist salvestusseadet, näiteks fotoaparaati või videokaamerat, et vältida olustiku pikemat kirjeldust.

Võrreldes kehtiva määrusega jäetakse välja võimalus märkida, kuidas on surmast teatatud omastele. Selle märkimine ei ole asjakohane.

Kohtuarstlikule lahangule saatmise alused

Jaotises „Kohtuarstlikule lahangule saatmise alused“ märgitakse, kas surm on tingitud välispõhjusest, kas surnu isik on teada või mitte ja kas esinevad hilised surmajärgsed muutused. Kui surm on tingitud välispõhjusest, tuleb alavalikuna märkida, kas see oli rünne, enesetapp, õnnetusjuhtum või teadmata. Alavalikut on võimalik ka täpsustada: selleks on 20 varianti. Muudatus on vajalik, et vältida olukorda, kus saadetakse kohtuarstlikule lahangule surnu, kelle surm ei ole tingitud nimetatud välispõhjusest. Samuti selleks, et vältida ebatäpse kohtuarstlikule lahangule saatmise aluse märkimist ja juhtida politsei saatekirja koostaja tähelepanu aluste olemasolule. Alavalikud kiirendavad ja lihtsustavad saatekirja koostamist, kuna aluseid ei pea enam käsitsi kirjutama. Samuti saab koostaja selgemini aru, mida ta kontrollima peab ja kas on üldse alust saatekirja koostamiseks. Nii välditakse puuduva aluse korral surnu kohtuarstlikule lahangule saatmist. Sellekohane hoiatus lisatakse ka.

Samamoodi nagu kehtivas saatekirja vormis, märgitakse ka edaspidi, mis EKEI-sse lahkamisele saadetakse, aga valik „skeleti/jäänused“ asendatakse valikuga „skelett/luud“. Muudatus on tingitud EKEI soovist: „luud“ on selgemini mõistetav, jäänuste puhul ei pruugi olla arusaadav, mida selle all mõeldakse.

Koos surnukehaga saadetakse

Jaotises „Koos surnukehaga saadetakse“ märgitakse, mis esemed koos surnukehaga EKEI-sse saadetakse.

Võrreldes kehtiva määrusega jäetakse välja järgmised väljad.

- Valikutest jäetakse välja „muu isikut tõendav dokument“, „kiirabikaardi koopia“, „paikvaatluse protokoll“, „käekell“, „peakate“ ja „jalatsid“. Nii täpne esemete loetelu ei ole

vajalik: piisab valikutest „riided“ ja „ehted“. Vajadusel saab täpsustada käsitsi. Kiirabikaardi koopia väljajätmine on vajalik, kuna praktikas edastatakse kiirabikaardi koopia EKEI-le elektrooniliselt. Lisatakse valik „sularaha“, mille juures on võimalik märkida ka summa.

- Jäetakse välja võimalus märkida, kelle käest saab teavet kohtuarstlikule lahangule saadetud tundmatu surnukeha isiku tuvastamise ja saatekirja puudulike andmete kohta. See ei ole vajalik, kuna teavet saab pärida politsei saatekirja koostaja käest, kelle nimi on üldandmetes.
- Jäetakse välja väli „infosüsteemis POLIS on surnukeha leidmine registreeritud nr ... all“. Praktikas kasutatakse sõna „juhtum“, mis tuleb märkida üldandmetes (juhtumi number). Samuti jäetakse välja surnukeha leidmise registreerija ees- ja perekonnanimi ning allkiri.
- Politsei saatekirja koostaja nimi ja ametinimetus märgitakse üldandmetes ning registreerija allkirja ei ole vaja, kuna saatekiri registreeritakse digitaalselt. Haldusmenetluse seaduse § 18 lõike 3 kohaselt ei pea digisaatekirja digiallkirjastama, kui selle koostaja on turvalisel viisil tuvastatud.
- Jäetakse välja surnukeha ja saatekirjas nimetatu vastuvõtmise andmed: vastuvõtmise kuupäev ja kellaaeg ning vastuvõtja ees- ja perekonnanimi ning töökoht. Neid andmeid ei ole vaja märkida, kuna need edastatakse elektrooniliselt. Surnukeha ja saatekirja vastuvõtmist saatekirjal ei märgita.

Haigla saatekirja vorm (lisa 2)

Haigla saatekirja vorm koosneb viiest jaotisest:

- 1) „Üldandmed“;
- 2) „Surmakoht“;
- 3) „Kohtuarstlikule lahangule saatmise alused“;
- 4) „Koos surnukehaga saadetakse“ ja
- 5) „Täidab politsei“.

Üldandmed

Jaotises „Üldandmed“ märgitakse:

- andmete esitamise kuupäev;
- haigla/osakond;
- andmete esitaja nimi, ametinimetus, telefoninumber ja e-posti aadress;
- surmaaeg (kuupäev ja kellaaeg);
- isiku haiglasse saabumise kuupäev;
- surma fakti tuvastaja nimi ja ametinimetus ning
- surnu ees- ja perekonnanimi, isikukood või selle puudumise korral sünniaeg ja sugu.

Ruumi kokkuhoiuks on haigla saatekirjas lühidalt „nimi“, ent märgitakse nii andmete esitaja kui ka surma fakti tuvastaja ees- ja perekonnanimi. Märgitakse andmete esitamise aeg, mitte haigla saatekirja koostamise aeg, kuna andmeid on võimalik esitada ja saatekirja koostada erinevatel aegadel, kusjuures tähtis on märkida üksnes esimene. Kuna surnu sugu ei ole alati võimalik või vaja tuvastada, lisatakse valik „teadmata“.

Surmakoht

Jaotises „Surmakoht“ märgitakse surmakoha EHAK-i põhine digitaalselt kasutatav geoinfo aadress. Võrreldes politsei saatekirja vormiga ei märgita asukoha liiki, kuna surm leiab aset tervishoiuteenuse osutaja asukohas või sõidukis ja lisavalikuid ei ole vaja.

Kohtuarstlikule lahangule saatmise alused

Jaotises „Kohtuarstlikule lahangule saatmise alused“ märgitakse, kas surm on tingitud välispõhjusest, kas surnu isik on teada või mitte ja kas esinevad hilised surmajärgsed muutused. Kui surm on tingitud välispõhjusest, tuleb alavalikuna märkida, kas see oli rünne, enesetapp, õnnetusjuhtum või teadmata. Alavalikut on võimalik ka täpsustada: selleks on 20 varianti. Muudatus on vajalik, et vältida olukorda, kus saadetakse kohtuarstlikule lahangule surnu, kelle surm ei ole tingitud nimetatud välispõhjusest. Samuti selleks, et vältida ebatäpse kohtuarstlikule lahangule saatmise aluse märkimist ja juhtida haigla saatekirja koostaja tähelepanu aluste olemasolule. Alavalikud kiirendavad ja lihtsustavad saatekirja koostamist, kuna aluseid ei pea enam käsitsi kirjutama. Samuti saab koostaja selgemini aru, mida ta kontrollima peab ja kas on üldse alust saatekirja koostamiseks. Nii välditakse puuduva aluse korral surnu kohtuarstlikule lahangule saatmist. Sellekohane hoiatus lisatakse ka.

Võrreldes politsei saatekirjaga ei märgita, mis EKEI-sse kohtuarstlikule lahangule saadetakse, sest haiglast ei saadeta surnukeha osasid, skelette ega jäänuseid, vaid terviklik surnukeha.

Koos surnukehaga saadetakse

Jaotises „Koos surnukehaga saadetakse“ märgitakse, mis esemed EKEI-sse saadetakse. Valikud on „ID-kaart“, „pass“, „juhiluba“, „mobiiltelefon“, „riided“, „sularaha“ ja „muud esemed“. Kiirabikaart ja perearsti saatekiri edastatakse elektrooniliselt. Vajadusel on võimalik valikuid käsitsi täpsustada.

Täidab politsei

Jaotises „Täidab politsei“ märgitakse:

- juhtumi number;
- prefektuur ja politseijaoskond;
- märke, kas koostatakse ekspertiisimäärus, ning
- saatja nimi ja ametinimetus.

Erinevalt teistest jaotistest täidab seda mitte haigla esindaja, vaid politsei. Nagu politsei saatekirja puhul, on võimalik märkida juhtumi number, et siduda haigla saatekiri kindla juhtumiga. Ruumi kokkuhoiuks kasutatakse sõna „nimi“, ent märgitakse nii saatja ees- kui ka perekonnanimi. Haigla saatekirja koostamise asukoht märgitakse politseijaoskonna tööpiirkonna täpsusega. Võimalik on ka märkida, kas koostatakse ekspertiisimäärus. Esmategevus on surnukeha EKEI-sse saatmine ja lisaks koostatakse ekspertiisimäärus, st kui surnu saadetakse kohtuarstlikusse ekspertiisi, tehakse seda sama saatekirjaga, kuid sellele lisatakse ekspertiisimäärus.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Mõju riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Sihtrühm:

- Politsei- ja Piirivalveameti politseiametnikud ning

- EKEI ja haigla töötajad.

Eelnõu mõjutab umbes tuhandet politseiametnikku, kes saatekirju koostavad, ja sadakonda andmesisetajat, kes saatekirja andmed infosüsteemi POLIS kannavad. Lisaks mõjutab eelnõu 50 EKEI ja ca 200 haigla töötajat.

Kehtiv saatekirja vorm eeldab, et saatekirja koostab vaid politsei, ent tegelikkuses võib ka haiglal olla vaja seda teha, kuna ka sealt saadetakse surnuid kohtuarstlikule lahangule. Tänu saatekirja vormi ajakohastamisele ning politsei ja haigla saatekirja eristamisele on saatekiri edaspidi objektiivsem. Lahkamise asjaolud on selged, andmeid fikseeritakse ühetaoliselt ning saatekirja vorm toetab ülesehituselt selle koostajat, viidates vajalikele andmetele, ja sõltub vähem koostaja tõlgendusest. Nii suureneb andmeselgus.

Üle Eesti saadab politsei EKEI-sse keskmiselt neli surnut päevas, lisaks haiglatest iga nädal keskmiselt kaks surnut.

EKEI töökorraldus eriti ei muutu, kuid haiglad hakkavad haigla saatekirju koostama. Tänu sellele ei pea haiglad enam kutsuma kohapeale politseid, et anda ülevaadet saatekirja koostamiseks vajalikest asjaoludest. Lõppeb politsei ootamise ja vastuvõtmise kohustus. Sellega ei kaasne aga eeldatavasti märkimisväärseid kohanemiskulusi.

Politsei- ja Piirivalveametile on suurim mõju see, et enam ei pea saatma politseiametnikku saatekirja haiglasse kohapeale koostama, vaid haigla saab seda ise teha ja saatekirja politseile täiendamiseks edastada. Politseipatrullil kulub praegu selleks keskmiselt 40 minutit.

Kuna saatekirja koostamise korraldus muutub, on vaja koolitada nii politseiametnikke kui ka EKEI ja haigla töötajaid.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega ei kaasne lisakulusid ega -tulusid. Samuti ei ole vaja teha lisategevusi. Kuna saatekirja uued vormid võimaldavad tulevikus neid digitaliseerida, võib pikemas plaanis kaasna printimiskulude kokkuhoid.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras, sest eelnõu ei ole seotud ühegi seaduseelnõu jõustumisega ja rakendamiseks ega kohanemiseks ei ole vaja lisaäga.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitati eelnõude infosüsteemi (EIS)³ kaudu kooskõlastamiseks Justiitsministeeriumile ja Sotsiaalministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks EKEI-le, Politsei- ja Piirivalveametile, Päästeametile ja Eesti Haiglate Liidule.

Eelnõu kohta esitasid märkusi Justiitsministeerium, EKEI ja Eesti Haiglate Liit. Märkustega arvestamist on käsitletud kooskõlastustabelis (vt seletuskirja lisa).

³ Eelnõu toimiku number [24-0879](#).